

STUDIU: ROLUL METODEI FEUERSTEIN IN DEZVOLTAREA PSIHO-EMOTIONALĂ A COPIILOR

Ultimii douăzeci de ani s-au caracterizat prin dezbateri ample asupra naturii inteligenței umane dar și prin elaborarea unei serii de programe didactice și de rehabilitare, cu scopul de a îmbunătăți funcțiile cognitive ale elevilor de orice vârstă.

Această tendință a fost stimulată de necesitatea de a pregăti intervențiile orientate spre dificultățile de învățare și spre dizabilitățile cognitive.

Între propunerile teoretice și practice care au prezentat un mare interes se găsește și Programul de Îmbogățire Instrumentală (*Instrumental Enrichment Program, IEP*) elaborat de Reuven Feuerstein. Este vorba de o metodologie de intervenție orientată în special spre îmbunătățirea abilităților cognitive: memorie, raționament, atenție etc., dar mai ales spre dezvoltarea capacităților de a coordona aceste funcții psihice în mod autonom și activ.

Metoda Feuerstein, program-suport pentru educația copiilor

Profesorul și cercetătorul Reuven Feuerstein a dezvoltat o teorie a învățării, cunoscută sub numele de *Teoria învățării mediate*, precum și un set de instrumente cu fișe specifice de lucru (Programul de Îmbogățire Instrumentală Feuerstein), cu ajutorul cărora se dezvoltă atât inteligența academică, cât și cea emoțională a copiilor și nu numai.

Exercițiile create de Feuerstein dezvoltă pe de o parte, flexibilitatea cerebrală, neuroplasticitatea creierului, operațiile gândirii, vocabularul și funcțiile executive, atenția și învățarea, iar pe de altă parte copiii din punct de vedere psiho-emoțional, prin formarea de strategii precum: gestionarea emoțiilor, a învățării și rezolvarea problemelor din viața cotidiană.

Pentru metoda pe care a creat-o, Reuven Feuerstein a fost premiat de nenumărate ori, i-a fost acordat titlul de *Erou al statului Israel* și a fost nominalizat la *Premiul Nobel pentru Educație* în anul 2011.

Metoda Feuerstein este un instrument educațional esențial pentru copii, având la bază concepția că inteligența se poate modifica pe tot parcursul vieții cu ajutorul medierii – aceasta implică o tehnică exactă, cu etape precise și exerciții specifice

Exercițiile lui Feuerstein dezvoltă atât latura cognitivă, cât și pe cea afectivă a personalității, contribuind la dezvoltarea independenței și autonomiei copiilor, la diminuarea violenței și agresivității, la gestionarea emoțiilor, prevenirea bullying-ului și optimizarea comunicării și relaționării între copii. Metoda susține psiho-educația copiilor. Pentru a deveni capabili să se adapteze la schimbările rapide ale societății, copiii au nevoie să își dezvolte procesul de gândire, să învețe cum să învețe, să fie ghidați pentru dezvoltarea aptitudinilor emoționale și competențelor sociale - aspect care devine facil cu ajutorul exercițiilor cuprinse în fișele de lucru Feuerstein.

Programul este compus din 24 caiete cu peste 500 de fișe cu exerciții de lucru care acoperă aproximativ 500 de ore de activități specifice cu copiii. Activitățile se pot desfășura în grup și pot fi integrate în predarea la clasă, pentru optimizarea proceselor cognitive și metacognitive care favorizează dezvoltarea abilităților mentale necesare învățării și integrării școlare și sociale.

Fiecare exercițiu propus urmărește să învețe copilul să realizeze legăturile adecvate între obiecte, fenomene și concepte, să utilizeze un vocabular cât mai diversificat, să definească o problemă, să formuleze o ipoteză de rezolvare, să elaboreze și să aplice strategii rezolutive. Sarcinile de lucru pun accent atât pe dezvoltarea structurilor cognitive, cât și pe dezvoltarea celor socio-emoționale. Ele facilitează potențialul individual al copilului, reduc dificultățile de învățare și constituie o modalitate de a după și întârzierile de dezvoltare.

Metoda se lucrează cu precădere în grup, și se poate utiliza în clasă, exercițiile fiind de tipul *hârtie-creion*.

Beneficiile Metodei Feuerstein:

- Stimulează curiozitatea și crește entuziasmul în activități;
- Îmbunătățește capacitatea de concentrare a atenției, a memoriei;
- Reglează comportamentul impulsiv;
- Dezvoltă independența în gândire și învățare;
- Dezvoltă sentimentul de competență și stima de sine;
- Îmbunătățește capacitatea de comunicare și ascultare;

- Dezvoltă deprinderile de interacțiune socială adecvate situațional;
- Dezvoltă motivația interioară, empatia și gestionarea emoțiilor;
- Îmbunătățește raționamentul și gândirea critică;
- Dezvoltă gândirea divergentă, gândirea critică și tendința de a găsi răspunsuri alternative;
- Îmbunătățește capacitatea de rezolvare a problemelor;
- Diminuează nivelul de agresivitate, frustrare și anxietate în fața insuccesului;
- Reduce sentimentul de frică în fața unui lucru nou și complex.

La nivel practic, se urmăresc două obiective:

- a) sprijinirea elevului pentru a reflecta și a deveni conștient de procesele cognitive pe care leactivează atunci când trebuie să rezolve o problemă;
- b) însușirea unei metodologii precise de învățare și a unui algoritm de rezolvare a problemelor care să-i permită elevului să depășească cu succes situațiile problematice noi, neprevăzute.

Metoda Feuerstein se utilizează astăzi ca opțional în școlile din întreaga lume, fiind predată începând cu vârsta de 5 ani și până la liceu. Este un instrument extrem de valoros în formarea abilităților de școlaritate pentru trecerea de la grădiniță la școală; de asemenea, este eficient în activitățile remediale; în lucrul cu copii cu CES și în procesul de integrare școlară și socială a oricărui școlar, este folosită ca antrenament cognitiv – emoțional pentru managementul stresului și ameliorarea anxietății în situațiile de evaluare (teze, teste naționale, admitere etc.) și ca antrenament cognitiv pentru dezvoltarea abilităților înalte.

Afirmarea metodei Feuerstein

Rezultatele pozitive obținute au condus la difuzarea metodei în multe țări precum și la adaptarea acesteia în diverse contexte.

Succesul pe care l-a atins metoda Feuerstein poate fi atribuit în mod special următorilor factori:

1). *flexibilitatea* metodei care a făcut posibilă aplicarea acesteia în medii foarte diferite. Flexibilitatea se datorează caracteristicii fundamentale existentă la orice intervenție de natură metacognitivă și anume focalizarea pe procesele cognitive în sine: atenție, memorie, raționament logic etc., care pot fi aplicate în situații diferite.

2). *precizia* programului atât în ceea ce privește dezvoltarea abilităților cognitive, cât și intervenția de îmbunătățire cognitivă. Feuerstein subliniază că utilizarea superficială și mecanică a materialelor propuse de el poate conduce la blocaje în aplicarea metodei sale. De aceea este necesară cunoașterea temeinică a părții teoretice și conceptuale pe care se bazează programul său.

Principiile pe care se bazează întreaga teorie a lui Feuerstein sunt:

- A). prioritatea sferei cognitive, ca loc privilegiat al intervenției;
- B). considerarea inteligenței ca o capacitate care se modifică continuu;

Inteligența ca „modificabilitate”

Feuerstein a construit *Teoria Modificabilității Cognitive Structurale*. Feuerstein explică diferența dintre „schimbare” și „modificare structurală”. O caracteristică a oamenilor este tendința intrinsecă spre evoluție și modificare continuă. În acest sens sistemul cognitiv este considerat ca fiind un sistem deschis, sistem care nu poate să atingă statutul de stabil și definitiv, ci care este în interacțiune cu realitatea înconjurătoare.

Legat de aceasta se poate aduce în discuție conceptul de *zonă proximală a dezvoltării* a lui Vîgotski, prin care se înțelege distanța dintre nivelul actual al dezvoltării (capacitatea copilului de a rezolva o problemă în mod independent) și nivelul potențial al performanței (rezultatele obținute sub îndrumarea unui adult).

Dimensiunile practice ale metodei Feuerstein

La nivel practic este posibilă identificarea unor dimensiuni caracteristice acestei metode.

1. Neacceptarea dizabilității

Convingerea referitoare la modificabilitatea umană este însoțită în mod direct și de o altă atitudine și anume este vorba de neacceptarea dizabilității, indiferent de gradul ei.

2. Optimismul educațional

Feuerstein subliniază faptul că potențarea abilităților cognitive ale individului este tot timpul posibilă făcând abstracție de vârsta subiectului, chiar și adulților le putem induce modificări structurale în sistemul cognitiv. Dacă intervenția educativă este eficientă și la vârsta adultă nu trebuie să se subevalueze necesitatea unor intervenții precoce.

Se recomandă îmbinarea unei atitudini optimiste și orientată spre obiectiv cu conștientizarea limitelor și problematicii legate de orice tip de dizabilitate.

3. Competența educativă a cadrului didactic și/sau a specialistului

Convingerile teoretice ale cadrului didactic și/sau ale specialistului trebuie să fie în concordanță cu competențele și abilitățile cu care acționează acesta. Intervenția educativă eficientă presupune ca specialistul să posede anumite abilități personale și profesionale. Putem realiza o taxonomie a abilităților necesare unei astfel de intervenții:

Abilități personale:

- abilități comunicative asertive;
- abilități de rezolvare a problemelor (problem solving) și de luare a deciziei (decision making;)
- abilități de control al stresului;

Abilități profesionale:

- abilități de observare;
- abilități de programare;
- abilități de verificare;

Cu siguranță putem adăuga și alte abilități în funcție de profesii, de exemplu pentru profesori putem adăuga următoarele:

- capacități expositive;
- aptitudini manageriale (managementul clasei de elevi);
- capacitatea de a motiva elevii.

4. Omul ca structură integrată

Feuerstein consideră ființa umană ca fiind un sistem de componente aflate într-o strânsă interrelație: modificarea produsă într-una din componente are efecte importante asupra celorlate componente ale sistemului.

De exemplu, dezvoltarea motivației la elev determină o îmbunătățire a performanțelor mnezice care la rândul lor vor avea repercusiuni asupra stimei de sine și asupra autocontrolului acestuia.

5. Procesele de autoreglare

Potrivit lui Feuerstein odată cu desfășurarea intervenției se îmbunătățesc ritmurile modificării structurale cognitive și se verifică o generalizare a învățării. O evoluție în aria de dezvoltare va avea repercusiuni importante în alte arii.

PROGRAMUL FEUERSTEIN

DESIGN DE CERCETARE EXPERIMENTALĂ

Bibliografie:

1. Todor Otilia, Gomoescu Monica, (2019) “Caiet de practică pedagogică (învățământ preșcolar și primar)”, Editura Universității Transilvania din Brașov, ISBN-978-606-19-1149-3
2. Todor Otilia, (2014) “Programul FEUERSTEIN - Design de cercetare experimentală”, Editura Universității Transilvania din Brașov, ISBN 978-606-19-0341-2.
3. Todor Otilia, (2014) “Metoda Feuerstein”, Editura Universității Transilvania din Brașov, ISBN 978-606-19-0340-5.
4. Todor Otilia, (2014) “Psihopedagogie specială – deficiența mintală și elemente de logopedie”, Editura Universității Transilvania din Brașov, 978-606-19-0460-0.
5. Todor Otilia, (coord.), (2013), “Principii ale armoniei și colaborării între elevi – ghid practice pentru prevenirea și combaterea violenței școlare” Editura Pastel, Brașov ISBN 978-606-658-053-3.

Numele expertului: TODOR OTILIA ANCA – expert psiho-social 1